

crisisverschijnselen zijn daardoor in de jaren na 1921 belangrijk verscherpt

Het ware te wensen, dat fiscale maatregelen zouden worden getroffen, die het voeren van een conservatief balansbeleid in dit opzicht zouden bevorderen, doch dat is onder de huidige omstandigheden op zijn minst genomen zeer twijfelachtig.

Naschrift.

De schrijver van bovenstaande beschouwing stelt een uitermate belangrijk vraagstuk aan de orde, dat de aandacht van het bedrijfsleven in het bijzonder van de accountants verdient. De Redactie zal gaarne plaatsing verlenen aan bijdragen over dit onderwerp.

REDACTIE.

TAAK EN VERANTWOORDELIJKHEID VAN DE ACCOUNTANT IN DE GELEIDE ECONOMIE

door A. J. A. Vos

Het na-oorlogse bedrijfsleven bereidt er zich, al of niet con amore, op voor dat het in de toekomst haar bedrijfspolitiek niet meer alleen zal hebben te richten naar de verhoudingen op de afzetmarkten, zich weerspiegeld in de te behalen prijzen, doch dat de Overheid in meerdere of mindere mate regelend zal optreden.

De toonaangevende politieke groeperingen, die heden ten dage in Nederland en in de meeste Westeuropese landen de regeringspolitiek bepalen of in sterke mate beïnvloeden, staan in beginsel een geleide economie voor. Onder geleide economie wordt dan verstaan een dusdanige organisatie van het economisch proces dat de ondernemer weliswaar zijn zelfstandigheid behoudt, doch zich in zijn productieplannen moet richten naar de directieven, die hogere organen zullen vaststellen. Het spreekt daarbij vanzelf dat die directieven zeer verschillend, zowel wat hun aard als hun reikwijdte betreft, in de gang van zaken bij de individuele onderneming kunnen ingrijpen. Hierop in te gaan ligt echter buiten het kader van dit artikel.

De hogere organen, ingesteld door de Overheid en samengesteld uit deskundigen en bedrijfsgenoten, zullen bij het treffen van hun maatregelen zich moeten afvragen, welke gevolgen deze zullen hebben. De problemen, die zich hierbij voordoen, zijn zowel van algemeen economische als van bedrijfs-economische aard. Het vaststellen van een prijs b.v. houdt in een bepalen van een kostencalculatie voor de betrokken bedrijfstak en schept dus bedrijfseconomische problemen; tevens echter kan het inhouden, dat het betrokken product een plaats krijgt aangewezen in de scala van de veronderstelde maatschappelijke behoefte: de problemen, die hierbij onder het oog moeten worden gezien, zijn van algemeen economische aard.

Het bedrijfsleven zal aan de Overheid, vertegenwoordigd door de vorenbedoelde hogere organen, de gegevens moeten verschaffen, waarop haar oordeel kan worden gebaseerd omtrent de wenselijkheid en de gevolgen van de te nemen maatregelen. De Overheid zal middelen moeten vinden, deze gegevens op hun objectieve juistheid te toetsen en de getroffen maatregelen op hun richtige uitvoering zowel als op hun uitwerking te doen nagaan.

De accountant, vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer, deskundige op het gebied der bedrijfseconomie, ziet zich voor de vraag

gesteld of het invoeren van een stelsel van geleide economie invloed zal uitoefenen op zijn voordien gevolgde wijze van beroepsuitoefening. Hij toch zal ongetwijfeld geroepen worden om het cijfermateriaal te verzamelen en/of te certificeren dat het bedrijfsleven verstrekken moet. Zijn oordeel zal herhaaldelijk gevraagd worden over het bedrijfseconomisch aspect van voorgenomen maatregelen. Zijn inzicht zal doorgaans beslissend zijn ten aanzien van de vraag, op welke wijze de bedrijfshuishoudingen het gewenste cijfermateriaal aan de betrokken organen zullen moeten voorleggen.

Parallel aan de steeds grotere verwikkeldheid van het economisch leven heeft de accountant zijn beroep zien uitgroeien. Er ligt een wereld tussen het bedrijfje van de alleenhandelende fabrikant-koopman uit het begin der vorige eeuw en de grootonderneming dezer dagen. Evenzo is er een ontzaglijk verschil tussen de eisen, die nu, en de eisen, die toen aan de vakbekwaamheid van den accountant worden en werden gesteld. De omvang van het feitenmateriaal, dat gekend moet worden, de ingewikkeldheid der problemen, waarmee de accountant te maken krijgt, eist nu een wetenschappelijke vorming, die hem in staat stelt het feitenmateriaal te overzien en de problemen te stellen en uit te denken.

Om aan de eisen te voldoen, die zijn hoofdfunctie: onafhankelijk beoordeelaar van beheersverslagen, met zich brengt, heeft de accountant zich ontwikkeld van deskundig boekhouder tot deskundige op het gebied van de administratieve techniek en controle en op dat van de bedrijfseconomie. Hij heeft hiermede tot dusver kunnen volstaan. In de geleide economie evenwel zal hij er zich mee bezig hebben te houden, welke plaats in het totale bedrijfsleven de onderneming, welker verslagen hij certificeert, inneemt en welke conclusies uit die verslagen zullen worden getrokken door anderen dan de kapitaalverstrekkers. Het algemeen economisch aspect van de onderneming moet uit de verslagen objectief naar voren komen. Tot dusver kon de accountant zich bij zijn studie van de algemene economie beperken tot de grondslagen, en specialiseerde hij zich als bedrijfseconoom. In de geleide economie zal van hem gevergd worden dat hij, wil zijn handtekening equivalent blijven, zich evenzeer specialiseert op het gebied der algemene economie.

De accountantsstudie is ongetwijfeld reeds zwaar genoeg, doch deze consequentie van de maatschappelijke ontwikkeling kan evenmin worden ontgaan als in de tijd, toen protesten opklonken tegen het streven van Limperg en Volmer om de accountantsstudie op wetenschappelijke basis te stellen. Dezelfde argumenten als toen tegen de protesterenden werden aangevoerd, zijn mutatis mutandis thans geldend.

Wordt dus de taak van de accountant veelomvattender, ook zijn verantwoordelijkheid wordt groter. Gemeengoed is de opvatting dat de handtekening onder de jaarrekening inhoudt dat men de verantwoordelijkheid op zich neemt voor de juistheid der jaarrekening. Deze verantwoordelijkheid strekt zich naar de heersende begrippen niet verder uit dan tot de kapitaalverstrekkers. Uit deze opvatting vloeit voort, welk standpunt men inneemt ten opzichte van stille en geheime reserves, vanuit deze opvatting worden thans de posities bepaald in de discussies over prijsbeheersing, organisatie van het beroep en wat er in de na-oorlogs-jaren verder ter discussie wordt gesteld. Waar wij thans in een principieel niet-geleide economie leven, stelt de accountant zich in het algemeen terecht op het standpunt dat zijn verantwoordelijkheid niet verder reikt en hij pleegt zich in zijn rapporten en verklaringen dan ook te baseren op het belang van de bedrijfshuishouding, waarvoor hij optreedt, alleen.

Onder een stelsel van geleide economie zal de verantwoordelijkheid van

de accountant anders komen te liggen. Immers moet hij er dan van uitgaan dat niet alleen de kapitaalverstrekkers, doch ook de andere belanghebbenden bij de uitkomsten van en de gang van zaken in de onderneming, waarover hij rapporten uitbrengt, zich bij hun oordeel zullen baseren op de cijfers, die de accountant uitbrengt of welke hij certificeert. Men kan zich gemakkelijk indenken dat de arbeiders, die in een onderneming werkzaam zijn, anders staan tegenover b.v. het stilzwijgend tolereren van stille reserves dan de kapitaalverstrekkers, terwijl het belang van de afnemers weer een andere instelling vergt.

De vrije economie stelt principiëel de ondernemers slechts verantwoordelijk tegenover zichzelf en hun kapitaalverstrekkers. De accountantsverklaring is hierop afgestemd en de verantwoordelijkheid van de accountant strekt zich in feite niet verder uit dan de verantwoordelijkheid van de ondernemer, welke zij schraagt. Van deze opvatting uitgaande, komt men voor de geleide economie tot de conclusie, dat, waar de verantwoordelijkheid van de ondernemer zich uitstrekt tot een grotere kring van belanghebbenden, in feite tot de gehele maatschappij, waaraan de onderneming haar bestaansrecht ontleent, ook de verantwoordelijkheid van de accountant een maatschappelijke verantwoordelijkheid is, dat de accountant zich in zijn werkzaamheden, in zijn adviezen en in zijn rapporten moet stellen op het standpunt van het algemeen belang, welk belang uitgaat boven dat van de kapitaalverstrekkers.

Het aantal gewetensconflicten, waarvoor een accountant, die van de bovenuiteengezette opvattingen uitgaat, zal komen te staan, vooral zolang de ondernemers als maatschappelijke groep de grondgedachte van de geleide economie innerlijk nog niet hebben aanvaard, zal wel legio zijn. Eén aspect zij hier nog naar voren gebracht, een vraagstuk dat raakt aan de verhouding van de overheidsaccountant tot de public-accountant. In de kringen van de overheidsaccountants wordt de opvatting verdedigd dat de feiten, die hun ter kennis komen bij de uitvoering van hun opdrachten, tegelijkertijd ter kennis komen van de Overheid als zodanig, zodat van een handhaven van het beroepsgeheim tegenover andere overheidsinstanties dan die, waar de opdracht van uitging, principiëel geen sprake kan zijn. Komt de accountant in overheidsdienst dus achter overtredingen, die de Overheid vervolgen moet, dan is hij als overheidsorgaan, als ambtenaar dus, verplicht deze overtredingen aan de organen, *die zulks competeert*, ter kennis te brengen. Onder een stelsel van geleide economie zou ook een *public*, die immers dienaar van het algemeen belang is geworden, de overtredingen der voorschriften, welke overtredingen immers het algemeen belang aantasten, ter kennis moeten brengen van de bevoegde instanties. Men kan zich echter indenken dat, evenals dit ook thans bij de Overheid geschiedt, men om utiliteitsredenen, in feite eveneens aan het algemeen belang ontleend, een ander standpunt zal innemen.

De verhouding tot de Overheid heeft nog een ander gevolg. Thans heeft de public-accountant, die rapport krijgt uit te brengen over een bepaalde onderneming, de neiging, zich t.a.v. de uitvoering van diverse overheidsvoorschriften te laten leiden door het belang van die onderneming, terwijl b.v. een belastingaccountant wel eens teveel het belang van de schatkist laat praevaleren boven andere gezichtspunten. De *public* is er nu eenmaal op ingesteld, van bedrijfshuishoudkundig standpunt uit te redeneren, de belastingaccountant heeft uiteraard een opdracht met een nauw omschreven doelstelling. Het komt dan ook herhaaldelijk voor dat een public-accountant en zijn collega in overheidsdienst tot

geheel afwijkende conclusies komen op grond van een onderzoek dat van dezelfde gegevens gebruik maakte.

Het spreekt welhaast vanzelf dat tenslotte de twee collega's wel tot een gemeenschappelijk standpunt zullen komen in zo'n geval. Dit neemt niet weg dat de public-accountant onder een stelsel van geleide economie tot een dusdanige objectivering van zijn gezichtspunten zal moeten komen dat hij, gesteld voor een bepaald vraagstuk, tot dezelfde conclusies zal moeten komen als zijn collega-ambtenaar. Men zou in feite tot de slotsom moeten komen dat onder geleide economie geen principieel onderscheid tussen overheidsaccountant en public-accountant meer bestaat en dat één van de twee categorieën gevoegelijk zou kunnen verdwijnen.

Een verbreding en verdieping van de wetenschappelijke basis, waarop zijn techniek steunt; een verruiming en verzwaring van de verantwoordelijkheid, die hij door zijn verklaringen en rapporten op zich neemt; een steeds verder gaande objectivering ten aanzien van de hem voorgelegde vraagstukken; dit zijn aspecten, die de geleide economie de huidige accountant biedt.

AL OF NIET RENTEVERGOEDING DOOR DE FISCUS BIJ TOEWIJZING VAN RECLAME-, BEROEPS- OF CASSATIEZAKEN?

door G. A. van Hout

In de huidige omstandigheden, waarin de belastingtarieven een enorme hoogte bereiken en de behandeling c.q. afdoening der zaken het normale tijdsbestek verre overschrijdt, is dunkt me de vraag, of het billijk te achten is, dat de Staat rente vergoedt over de restituties door de fiscus te verlenen, alleszins gewettigd. Het behoort wellicht nog heden tot de zeldzaamheden, dat de afdoening van een beroepszaak, om van de behandeling van reclamezaken i.v.m. de fiscale zuivering maar niet te spreken, om en om de twee jaar in beslag neemt. Indien de procedure is ingezet om belangrijke bedragen is hier terecht voor de appellant van renteverlies sprake. Met des te meer reden kan men zich deze vraag stellen, indien de trage behandeling enkel en alleen aan de fiscus is te wijten.

Ik meen dat er alle aanleiding bestaat om deze vraag eens van uit een tweetal gezichtspunten nader onder het oog te zien en wel ten eerste uit billijkheidsoverwegingen en ten tweede ook juridisch.

Uit billijkheidsoverwegingen kan het volgende geconstateerd worden:

1. De Staat heeft in een dergelijk geval gedurende twee jaar de beschikking gehad over een kapitaal, dat de fiscus blijkens de uitspraak dient te restitueren.
2. De Staat heeft daarmee gedurende die tijd zijn organen kosteloos gefinancierd.
3. Wanneer de staatsfinanciën in goeden doen verkeerden, dan ware het zelfs niet onmogelijk, dat dit kapitaal bij belegging of investering de Staat zelfs in die tijd een nog groter geldelijk voordeel zou hebben opgeleverd.
4. Wanneer de Staat gelden van derden opneemt, wordt daarover rente vergoed.
5. Wanneer de fiscus uitstel van betaling verleent voor normale belastingaanslagen, wordt daarbij rentevergoeding bedongen.